

XXXIII Seminari de Traducció

AI, la intel·ligència artificial!

dos mil vint-i-sis

Quaderns Divulgatius. Núm. 85

**XXXIII
Seminari
de Traducció
AI, la intel·ligència
artificial!**

Barcelona, 1 de març de 2025

Quaderns Divulgatius. Núm. 85

Mirem de cara la IA <i>Jordi Martín Lloret</i>	5
Ordre del dia: és escriptor si no és persona? <i>Acte inaugural amb Josep Pedrals, Estampa, Maria Farràs Drago i Eulàlia Guarro Rosell</i>	9
<i>AI will kill the translation star?</i> <i>Conversa entre Elisenda Bernal i Ana Guerberof . . .</i>	11
Quin futur ens espera, o com agafar la IA per les banyes <i>Taula rodona amb Jordi Cornudella, Mercedes Morán i Carlota Torrents, moderats per Joan Ferrarons</i>	33
La intel·ligència artificial (IA) i l'obra textual <i>Mercedes Morán</i>	35

**L'algoritme predictiu
i els contractes editorials**

Carlota Torrents.43

Mirem de cara la IA

Jordi Martín Lloret
Vicepresident pel Principat

«Mireu, jo us he de dir que estic molt empipat... El senyor poeta i traductor m'ho ha capgirat tot, fins al punt que aquí, avui, en aquest seminari, no hi haurà conferència inaugural. Cosa insòlita, perquè ja sabeu que el Seminari de Traducció sempre s'ha obert amb una conferència inaugural. I no només això: el senyor Pedrals i els seus col·legues, han volgut aprofitar el Seminari per convocar una assemblea extraordinària perquè els socis de l'AELC decideixin si accepten o no com a sòcia una IA. En fi, no sé a què traurà cap tot plegat. Espero que sàpiguen el que fan, jo no responc pel que pugui passar aquí ara... En fi, Josep Pedrals, Estampa, Maria Farràs i Eulàlia Guarro, se us requereix a l'escenari! Endavant!»

Així es presentava l'actuació d'en Josep Pedrals i els seus companys d'equip, que ens exposaven en primícia un espectacle còmic i poètic sobre les capacitats reals d'una IA per crear versos d'acord amb les

directrius exigentíssimes del mestre poeta i amb la col·laboració del públic. Els assistents vam riure a cor què vols amb les aportacions de la «màquina de fer poemes», i va quedar ben palès que, si més no de moment, la IA no pot competir amb la potència creadora d'un ésser humà, de carn i ossos, amb sentiments, amb una motxilla emocional i intel·lectual que el fa únic i irrepetible.

Després de l'espectacle, la filòloga i doctora en lingüística Elisenda Bernal va conversar amb Ana Guerberof-Arenas, doctora en traducció i estudis interculturals, que ha fet una gran tasca de recerca sobre traducció automàtica de textos literaris. Les dues professores van parlar de la utilitat i dels beneficis d'una IA convenientment controlada i supervisada, i van exposar, amb exemples concrets, els contrastos entre traduccions fetes amb IA i traduccions fetes per una persona.

Després de l'habitual pausa-cafè, el Seminari es va tancar amb la taula rodona «Quin futur ens espera, o com agafar la IA per les banyes», en la qual hi havia una bona representació de diversos agents de la producció editorial: Mercedes Morán, que treballa al departament jurídic de CEDRO i s'ha especialitzat en legislació sobre IA, Carlota Torrents, agent literària d'Asterisc Agents, que ja incorporen en els contractes dels seus autors representats clàusules restrictives sobre l'exposició dels textos a la IA, i Jordi

Cornudella, filòleg, escriptor i editor de llarga trajectòria. Moderats pel traductor Joan Ferrarons, els tres participants van avaluar la situació actual i van parlar dels reptes que planteja un ús responsable de la IA, així com de la necessitat d'una legislació ferma perquè els autors-traductors puguem continuar fent la feina que més ens agrada sense veure perillar la continuïtat de la nostra tasca creativa.

I acabo amb una reflexió: les persones també som el que fem, i si comencem a deixar que les «màquines» ens facin fins i tot les feines artístiques, ens acabarem convertint en carcasses buides de contingut. Siguem pràctics, sí, però sapiguem també distingir entre progrés i limitació o anul·lació de les capacitats humanes. A l'AELC ens hi veureu sempre, en aquesta lluita, que és la lluita per la dignitat dels creadors.

Ordre del dia: és escriptor si no és persona?

*Acte inaugural amb Josep Pedrals, Estampa,
Maria Farràs Drago i Eulàlia Guarro Rosell*

L'espectacle va consistir en la simulació d'una reunió extraordinària de l'Associació d'Escriptors en Llengua Catalana per debatre la incorporació d'una IA com a membre de l'AELC. Presentada per Josep Pedrals, la sessió va convidar a reflexionar sobre el futur tecnològic, la intel·ligència artificial i el seu impacte en la cultura i la literatura. L'acte es pot recuperar al canal de YouTube de l'Associació.

Estampa és un col·lectiu de programadors, realitzadors i investigadors que treballen en els àmbits de l'audiovisual i els entorns digitals. La seva pràctica es basa en una aproximació crítica i arqueològica a les tecnologies audiovisuals, la investigació de les eines i ideologies de la intel·ligència artificial i els recursos de l'animació experimental.

AI will kill the translation star?

Conversa entre Elisenda Bernal i Ana Guerberof

[Adaptació a partir de l'enregistrament de l'entrevista]

Elisenda Bernal és llicenciada en filologia catalana per la Universitat de Barcelona i doctora en lingüística per la Universitat Pompeu Fabra, on actualment és professora agregada Serra Húnter del Departament de Traducció i Ciències de Llenguatge. La seva recerca se centra en l'estudi del lèxic des d'aspectes diversos, especialment la formació de paraules, la neologia, la lexicografia, sovint des d'un punt de vista contrastiu, i la llengua col·loquial.

Ana Guerberof-Arenas és doctora en traducció i estudis interculturals per la Universitat Rovira i Virgili. En l'actualitat és professora titular a la Universitat de Groningen (Països Baixos). Entre 2020 i 2022, va treballar en el projecte CREAMT finançat per la UE, que va analitzar l'impacte de la traducció automàtica (TA) en la creativitat i l'experiència del lector de textos literaris en les llengües anglès-català i anglès-neerlandès. Més recentment, ha estat guardonada amb una beca ERC Consolidador per al projecte INCREC (2023-2028), que explora el procés creatiu de la traducció literària i audiovisual en la seva intersecció amb la tecnologia. És autora d'articles i capítols sobre la postedició de la TA; formació de traductors; consideracions ètiques en la TA; la intel·ligència artificial i la indústria; estudis de creativitat i recepció. Té més de 23 anys d'experiència professional en el sector de la traducció.

Elisenda Bernal. *Hem titulat la conversa «Will AI kill the translation star», un homenatge molt dels vuitanta, perquè volem fer una aproximació a la intel·ligència artificial una mica més desacomplexada i volem valorar la situació i el lloc que ocupa la traducció en aquest nou paradigma. La intel·ligència artificial és aquí des de fa molt de temps: en el camp de la traducció automàtica, des de la Guerra Freda van arribar sistemes basats en regles molt senzilles que traduïen paraula per paraula; als anys noranta es van començar a introduir els models estadístics i va començar l'era del Google Translate; però des de fa cosa de deu anys, van començar els sistemes d'aprenentatge profunds, o deep learning, i sobretot és amb els nous models de llenguatge que s'ha obert un nou model en la traducció. Ens pots explicar una mica en què consisteix aquest canvi de model i què implica l'ús de models de llenguatge de cara a la traducció?*

Ana Guerberof. Hi ha tot un debat sobre si la traducció automàtica és intel·ligència artificial. Però, vaja, realment és part d'una cosa molt més àmplia que és l'últim paradigma, els grans models de llenguatge abracen molt més que no només traducció. Els sistemes de regles, els estadístics, el neuronal de Google, etc. eren models específics de traducció, però els nous models són més grans, abracen generació de textos, generació d'imatges... encara que l'arquitectura sigui semblant. Tanmateix, el que és més inte-

ressant és que l'evolució dels paradigmes ha canviat de ser a les universitats o a llocs públics, a ser en empreses privades. El que és punter en tecnologia ja no pertany a la universitat o a l'àmbit públic, sinó a l'àmbit privat, i això és un canvi radical, perquè tot i que tinguem una idea de com funciona, en realitat no ho sabem ni tampoc controlem què processen aquests sistemes (OpenAI, ChatGPT, Copilot, Gemini...). Aquest és el gran canvi. Abans es tenien sistemes com Bloom, que és un gran model, però que no pot arribar a la qualitat d'OpenAI perquè és molt més gran i requereix molts més diners. Ara la universitat va a la cua i els punters en els models avançats són privats.

EB. *Sí que és veritat que des dels primers models de la Guerra Freda fins ara, el canvi ha estat espectacular. Però igual que a finals dels vuitanta es parlava de tenir corpus de textos molt grans, va arribar un moment que es va veure que encara que s'incrementés amb més milions de textos (o tokens), als corpus ja no hi havia diferents resultats significatius. I ara es diu que internet se'ns ha exhaurit o que estan a punt d'acabar-se tots els textos que se suposa que alimenten els models o que també sembla que s'està arribant a un topall. Creus que ja no hi pot haver gaires millores en aquest sentit?*

AG. Sí que hi haurà millores perquè, encara que l'arquitectura d'aquests sistemes sigui *transformer*, que és l'arquitectura que feien servir els models neu-

ronals i que encara es fa servir, hi ha altres mètodes que fan que avanci una mica més. Per exemple hi ha el *Reinforcement learning with humans*, un model que té anotacions de milers de milions de persones que interactuen amb la màquina perquè aprengui; i els nous sistemes també poden interrelacionar-se i connectar-se amb agents externs... No és només un sistema, no és l'algoritme, és una sèrie de mètodes més sofisticats, més cars, i no sabem quanta gent hi ha darrere que classifica informació. És a dir que crec que continuarà avançant i és el que ja s'està veient.

EB. *És molt cert que els models del llenguatge funcionen molt bé amb les llengües molt parlades i molt documentades i, tot i que no podem dir que el català no estigui documentat, sí que és cert que amb les llengües menys comunes la precisió de què s'entén en el missatge final del text escrit no és tan alta. Especialment, quan ha de resoldre problemes de variació lingüística associats al registre, a la geografia, al grau d'informalitat, etc. Això, creus que es podrà millorar?*

AG. Ja ha millorat. Fa vint anys, el finès era un desastre, ningú el feia servir perquè era espantós, i ara tampoc; però és millor.

EB. *Jo he fet proves amb ChatGPT i amb Claude, i el tema del registre falla.*

AG. No dic que sigui bo, però és millor.

EB. *Però no hi ha textos per fer servir de model.*

AG. Ara es fa multimodalitat, és a dir que no només pots posar-hi paraules, també hi pots posar veus, entonacions, imatges, etc. perquè tot plegat pugui crear un text o una traducció que sigui més adient a l'estil del text origen. Jo diria que d'aquí a trenta anys ens farà riure el que tenim ara, perquè s'avançarà amb modalitats, associacions semàntiques, i encara que sempre seran les llengües més grans les que aniran una mica millor, això farà pujar també la qualitat de les altres. Ara bé, el que ens hauríem de preguntar és si és això el que volem.

EB. *No crec que arribem a veure que la màquina pugui fer tan bé uns determinats tipus de textos. Amb textos que persegueixen la ficció estètica és molt més difícil. A banda, un dels grans problemes dels models és que són molt poc sostenibles, ja que la despesa que generen és escandalosa per la refrigeració constant i elevadíssima que requereixen. Però potser el problema més gran és la falta de transparència que hi ha darrere perquè no sabem quines dades entrenen, es generen errors factuais, hi ha biaixos de gènere, de grup ètnic, etc. I, per tant, et qüestiono si la traducció automàtica pot arribar a tenir la qualitat d'un traductor humà que sí que pot controlar aquestes coses, a part del control total de la llengua. Perquè en la transferència d'una llengua a una altra, hi pot*

haver elements culturals que generen malentesos, males interpretacions i problemes en la llengua de recepció que una persona pot controlar millor, especialment quan parlem de ficció.

* * *

[Elisenda Bernal mostra un fragment del text original de la novel·la *James*, de Percival Everett, i les traduccions que en generen ChatGPT, Softcatalà i Claude, i les compara amb la traducció de Jordi Martín Lloret (Angle Editorial, 2025). Estan subratllats els fragments les traduccions dels quals divergeixen més o han presentat més problemes de traducció.]

Fragment original de *James*, de Percival Everett

Those little bastards were hiding out there in the tall grass. The moon was not quite full, but bright, and it was behind them, so I could see them as plain as day, though it was deep night. Lightning bugs flashed against the black canvas. I waited at Miss Watson's kitchen door, rocked a loose step board with my foot, knew she was going to tell me to fix it tomorrow. I was waiting there for her to give me a pan of corn bread that she had made with my Sadie's recipe. Waiting is a big part of a slave's life, waiting and waiting to wait some more. Waiting for demands. Waiting for food. Waiting for the ends of days. Waiting for the just and deserved Christian reward at the end of it all.

[...]

«Who dat dere in da dark lak dat?»

They rustled clumsily about, giggled. *Those boys couldn't sneak up on a blind and deaf man* while a band was playing. *I would rather have been wasting time counting lightning bugs than bothering with them.*

«I guess I jest gwyne set dese old bones down on dis heah porch and watch out for dat noise 'gin. Maybe dere be sum ol' demon or witch out dere. I'm gwyne stay right heah where it be safe.» *I sat on the top step and leaned back against the post. I was tired, so I closed my eyes.*

Traducció generada per ChatGPT

(realitzada el 3 de febrer de 2025)

Aquells petits cabrons s'amagaven allà a l'herba alta. La lluna no estava del tot plena, però brillava, i estava darrere d'ells, així que els podia veure clarament, com si fos de dia, tot i que era ben de nit. Els *cucs de llum brillaven contra* el fons negre del cel. Jo esperava a la porta de la cuina de la Miss Watson, balancejant una *taula de la plataforma* amb el peu, sabia que em diria que la arreglés demà. Estava allà esperant que em donés una cassola de pa de blat de moro que havia fet amb la recepta de la meva Sadie. Esperar és una part gran de la vida d'un esclau, esperar i esperar per esperar una altra vegada. *Esperant ordres. Esperant menjar. Esperant* que acabi el dia. *Esperant* la recompensa cristiana justa i merescuda al final de tot.

[...]

«Qui és aquell allà a la foscor així?»

Es remenaven **torpement**, rient. Aquells nois no haurien pogut acostar-se a un home cec i sord mentre sonava una banda. Hauria preferit estar perdent el temps comptant cucs de llum que no pas molestant-me amb ells.

«Suposo que només em sentaré aquí amb aquests vells ossos a la porxada i vigilaré aquell soroll altre cop. Potser hi ha algun vell dimoni o bruixa per allà. Jo em quedaré aquí on sigui segur.» Vaig seure a l'últim **esgraó** i em vaig reclinar contra el pal. Estava cansat, així que vaig tancar els ulls.

Traducció generada per Softcatalà
(realitzada el 3 de febrer de 2025)

Aquells petits bastards s'amagaven a la gespa alta. La lluna no era del tot plena, però brillant, i estava darrere d'ells, així que els vaig poder veure tan clars com el dia, encara que era nit profunda. *Errors de llamp contra el llenç negre.* Vaig esperar a la porta de la cuina de la senyoreta Watson, vaig sacsejar un pissarra solt amb el peu, sabia que anava a dir-me que ho arreglés demà. Estava esperant que em donés una paella de pa de blat de moro que havia fet amb la recepta de la meva Sadie. Esperar és una gran part de la vida d'un esclau, esperar i esperar una mica més. *Esperant demandes. Esperant menjar. Esperant fins als dies. Esperant la justa i merescuda recompensa cristiana al final de tot.*

[...]

ØQui és en Da dark lak dat?

Van **gepar** maldestrement, es van riure. Aquells nois no podien colar-se amb un home cec i sord mentre tocava una banda. Preferiria haver perdut el temps comptant els llampecs en lloc de molestar-los.

«Suposo que jo vaig posar ossos vells dese a dis heah porch i vigilar el soroll de dat 'gin. Potser dere be sum ol' dimoni o bruixa fora dere. Jo soc el Gwyne, queda't bé, on sigui segur.» Em vaig asseure al **graó superior** i em vaig recolzar contra el pal. Estava cansat, així que vaig tancar els ulls.

Traducció generada per Claude
(realitzada el 3 de febrer de 2025)

Aquells petits fills de puta s'amagaven allà enmig de l'herba alta. La lluna no estava del tot plena, però era brillant, i estava darrere d'ells, de manera que els podia veure tan clarament com de dia, encara que fos una nit profunda. Els *cucs de llum centellejaven contra el llenç negre.* Vaig esperar a la porta de la cuina de la senyoreta Watson, vaig moure amb el peu una *taula de l'escala* que estava solta, sabia que ella m'anava a dir que l'arreglés demà. Estava esperant que em donés una safata de pa de blat de moro que havia fet amb la recepta de la meva Sadie. Esperar és una gran part de la vida d'un esclau, esperant i esperant per seguir esperant. *Esperant demandes. Es-*

perant menjar. Esperant que acabin els dies. Esperant la justa i merescuda recompensa cristiana al final de tot.

[...]

«Qui hi ha allà al fosc com aquest?»

*Es movien **torpement**, riuen. Aquells nois no podrien acostar-se ni a un home cec i sord mentre una banda estigués tocant. Hauria preferit perdre el temps comptant cucs de llum que molestar-me amb ells.*

«Suposo que simplement em quedaré amb aquests vells ossos aquí al porxo i vigilaré aquest soroll de nou. Potser hi ha algun dimoni o bruixa allà fora. Em quedaré aquí on estic segur.» Vaig seure al graó superior i em vaig recolzar contra el pal. Estava cansat, així que vaig tancar els ulls.

Traducció de Jordi Martín Lloret

(James, Angle Editorial, 2025)

Aquells malparits estaven amagats allà, entre l'herba alta. La lluna no era plena del tot, però brillava, i com que els quedava al darrere jo els veia com si fos de dia, encara que fos entrada la nit. Les *cuques de llum constel·laven de llampeguejos* la tela negra. Jo esperava a la porta de la cuina de la senyoreta Watson, gronxava amb el peu la *post* solta d'un *esglaó*, sabia que em diria de reparar-lo l'endemà. Esperava que sortís a donar-me una paella de pa de blat de moro que havia fet amb la meva recepta de la Sadie. Esperar ocupa

una bona part de la vida d'un esclau: esperar i esperar i esperar per esperar més. *Esperar* encàrrecs. *Esperar* menjar. *Esperar* que s'acabi el dia. *Esperar* la recompensa justa i cristiana al final de tot plegat.

[...]

–Qui ia perquè tan denit?

Els sentia moure's feixugament, entre rialletes.

Aquell parell no s'haurien pogut acostar d'esquitllentes a un home cec i sord *ni amb una banda tocant allà mateix*. Jo m'hauria estimat més perdre el temps comptant cuques de llum que molestar-me a fer-los cas.

–Ma sembla qu'hauré de plantar la carcassa qui'l porxo aviam si torno sentir quet soroll. Poder ia perquè algun dimoni vell o una bruixa. Me quedaré qui que hi estaré segur. –Em vaig asseure a l'*esglaó de dalt* i vaig repenjar l'*esque-na al puntal*. Com que estava cansat vaig tancar els ulls.

* * *

EB. Poden ser creatives, les màquines?

AG. Al centre de recerca on jo treballa, més que la intel·ligència artificial, el que analitzem és la interacció de les persones amb les màquines, i veure quina és la diferència i com es pot fer recerca quantitativa i qualitativa. Perquè un dels problemes que tenim en traducció i que els escriptors també tindran, és que hem d'establir un diàleg amb aquestes empreses que tenen molt de poder i necessitem un llenguatge per parlar-ne i entendre bé les coses. Ells senten que la gent d'humanitats diem que és diferent quan ho fa

un humà que quan ho fa la màquina, però volen saber com de diferent. Per això penso que necessitem eines per dir «no, és diferent i a més, molt diferent». I nosaltres el que fem als experiments és marcar les unitats de potencial creatiu per veure com ho resol una màquina i com ho resol una persona, i quines diferències hi ha. I el que veiem en tots els experiments és que hi ha una diferència quantitativa molt gran, és a dir que l'índex de creativitat en una persona és, per exemple, de 20; en canvi, en la màquina és de -30. I em sembla que aquest és un llenguatge més fàcil d'entendre, no només per les empreses, sinó també pels periodistes i la gent que ha d'informar de les diferències. Donar xifres concretes i poder demostrar amb números per què la traducció humana està més ben feta, que no pas perquè «ens agrada més o menys el resultat». És important que siguem més sistemàtics amb l'explicació, que no diguem només «no, és que m'agrada més la traducció de tal persona», sinó que en mesurem la creativitat objectiva. I fins ara, de moment la traducció d'un professional sempre és molt millor. Tot i que sí que és veritat que potser si ho compares amb traduccions de gent que no és professional, o estudiants, això canvia. La màquina fa una traducció utilitària, no artística, i això és el que hem de transmetre a la gent; no a nosaltres, que ja ho sabem, sinó a la resta del món, i ho hem de fer amb dades.

EB. Hi ha un altre element, el prompt, que serveix per refinar la petició, perquè segons com demanes les coses, els resultats varien.

AG. Nosaltres vam fer la prova de posar *prompts* més precisos i el resultat en català no era gaire diferent, i com més coses afegies més es confonia i pitjor era el resultat. És a dir que no ho sabem, però això és el principi, en un futur hi haurà més coses.

EB. El que és clar és que cal un control de qualitat humà que validi el que la IA genera.

AG. Jo crec que és més que una revisió. És prendre la decisió de què vols llegir i què vols crear com a editorial, com a lector o com a traductor, perquè el que hem vist en recerca és que encara que tu intentis millorar-ho, és molt difícil perquè el procés creatiu està interromput. En aquest sentit, ChatGPT serveix molt més per dialogar amb la màquina i que et doni idees, perquè un text predefinit et talla la creativitat que tu tens, i en comptes de començar de zero, comences de -1. Penso que aquest és el problema, i que els lectors han de saber què volen llegir, per això com a lectors necessitem que se'ns digui quins llibres han estat traduïts per persones i quins han estat traduïts per la IA, i així podem decidir si volem comprar un text posteditat o no. Però s'ha de dir, i això sí que és una cosa que crec que l'Associació (AELC) pot fer per intentar influir el consumidor.

EB. *I sobretot si volem que el lector prefereixi llibres traduïts per traductors professionals com la Marta Pera, Marta Marfany, Albert Nolla... Una cosa és que hi hagi un sector de lectors que prefereix fer via i que no li cal tanta poesia, però si el que volen és llegir una cosa bonica i ben feta, com podem convèncer la gent? I quan dic la gent també em refereixo als estudiants que es desmotiven abans de començar uns estudis perquè els pares els diuen que no ho facin perquè ja ho fan tot les màquines. Com podem vendre aquestes traduccions als lectors que volen llegir alguna cosa ben feta?*

AG. Bé, ara mateix els traductors tenim menys problemes perquè les màquines ja ho substitueixen tot, metges i tot, i la traducció només és una més. És clar que el lingüista és necessari; ara bé, penso que per ser un bon traductor has de saber com funciona una màquina, has de saber de programació per poder discernir el que està bé del que no. Crec molt en un perfil da Vinci del futur, no crec que puguem dir «jo faré només dades»; l'analista de dades és una professió destinada al fracàs perquè l'anàlisi de dades te la pot fer una màquina. Al capdavant, les humanitats són el que et dona la teoria, són el que hi ha darrere de tot.

EB. *Abans parlava de com convèncer els futurs estudiants o els pares dels futurs estudiants, però ¿com hem de convèncer els nostres companys professors universitaris que també són molt resistents a voler*

introduir ChatGPT o qualsevol cosa relacionada amb la IA? ¿Com ho podem fer perquè els més reticents vegin que aquestes eines poden ser també unes aliades per a l'ensenyament, i que també podem arribar a formar millor els alumnes?

AG. Penso que en part tenen raó, perquè hi ha uns fonaments que necessites per tenir un esperit crític i poder dir que la màquina ho està fent malament. Nosaltres valorem la traducció del Jordi Martín Lloret perquè entenem què ha fet, però si no entens la traducció, és més difícil de valorar. És a dir que entenc que els professors diguin que necessitem els fonaments, i els fonaments vol dir encarar les coses a pèl. Però després sí que és cert que els estudiants ja ho fan servir. Jo aquestes eines com ChatGPT les trobo més interessants que Google Translate o DeepL, perquè és la interacció el que et pot ensenyar el procés que ha fet.

EB. *De fet, s'han fet estudis en què es feia servir ChatGPT en lloc de diccionaris, i es veu que els alumnes que han generat un diàleg amb ChatGPT, n'han acabat aprenent més.*

AG. Podria ser. També és veritat que hi ha molt de *hype*, tothom pensa que és fantàstic i després t'adones que no n'hi ha per a tant, però és veritat que som tot just al començament. Ja estan treballant amb Agentic AI, que serà un miniagent d'IA que els traductors potser tindran, que imitarà el seu estil, i que

podrà contactar amb totes les referències que fa servir normalment el traductor. I això és el futur, les editorials tindran un minitraductor basat en un traductor. Una mica futurístic.

EB. *Tampoc no pensàvem que podríem arribar a la lluna, i hi vam arribar. Crec que han anat sortint diversos elements i potser ara és el moment que el públic pugui fer preguntes a Ana Guerberof.*

Públic 1. Volia comentar el text de *James* i dels diferents assistents que heu fet servir i heu comparat amb el traductor humà. La clau és una mica la importància de la petició, del *prompt*. Si dius als assistents que tradueixin una cosa, ho faran, però és molt important donar instruccions més detallades. Perquè el diàleg està marcat en anglès i està marcat en la traducció humana, però si dius a ChatGPT o a Claude que facin el diàleg com si estigués parlant una persona del Carib i vas fent proves amb això, el resultat és sorprenent, es veu molta diferència segons la mena de *prompt* que dones a la màquina. Nosaltres tenim un projecte en el qual treballem amb Copilot conjuntament amb una guia d'estil en anglès, pugem la guia d'estil i li donem la instrucció de fer servir aquesta guia d'estil. I és tota una altra dimensió de treball quan introdueixes altres recursos per ajudar a les traduccions.

AG. De vegades, quan li puges una cosa una mica més sofisticada, ho fa bé i és impressionant,

però de vegades no entén res i al·lucina. Tanmateix, jo em referia al fet que amb els agents amb què estan treballant ara, tu el podràs entrenar perquè tradueixi en un estil concret. I no fan malament la transferència d'estil, però fer una traducció que tingui en compte un món, un món real, un món d'ara –perquè la traducció és sempre «ara»–, és tota una altra cosa. Per exemple, el llatí clàssic és una llengua morta, i les traduccions hi són, però si tu crees una traducció ara, serà un estil de català d'ara.

Públic 1. La traducció humana marca el diàleg, però per mi no és una persona negra que parla, el so de les paraules està marcat més aviat a la pàgina. I trobo molt interessant això d'imitar estils de diferents escriptors.

AG. En aquest cas, amb el Multimodality, si la màquina té dades d'accents, ja sabrà que parla una persona negra. Això encara no passa, però passarà en el futur. En un futur, la màquina detectarà un accent i serà capaç de fer un càlcul diferent, però ara per ara aquesta connexió amb el món i la importància de l'emoció són coses molt humanes. Quan tradueixes, hi ha una emoció que vols transferir a un públic, i això és molt difícil perquè els humans tenim gust i podem dir «aquesta paraula X no m'agrada, perquè no m'agrada l'emoció que provocarà», cosa que la màquina no fa. Això ho saben molt bé els que tradueixen poesia, i és molt difícil. Però sí que la mà-

quina pot fer un poema que sigui divertit i treballar des d'aquí.

EB. *M'agradaria afegir que soc plenament conscient que jo, quan vaig fer l'experiment, a les màquines no els vaig donar cap mena de pista ni cap prompt gaire específic, però també sé que de català col·loquial van fatal, perquè totes les proves que he fet sempre m'han donat mals resultats. De vegades li he demanat que em faci llistes de deu paraules en català col·loquial, i moltes no són col·loquials, i algunes no són ni català. En aquest sentit, el català té molt més camp per córrer, però li costarà perquè no hi ha dades que puguin servir de model perquè precisament el registre col·loquial en català dona moltíssims problemes.*

Públic 2 Jo soc estudiant de traducció i a l'ESO vaig fer una mica de codi, però fins a quin punt recomanaries que entenguem la part tecnològica per poder-la aprendre a fer servir? Perquè la diferència entre els sistemes se m'escapa completament. Per exemple, has comentat que Softcatalà era diferent que ChatGPT, però no en sé la diferència i no sé si l'hauria de saber. No sé fins a quin punt fa falta que també ens formem en aquesta part. Què recomanaries?

AG. Jo recomanaria programació Python perquè està tot en Python. Però no perquè tu et converteixis en especialista, sinó perquè puguis entendre i, al teu lloc de feina, puguis dialogar amb la gent que fa servir

aquest llenguatge. A més a més, la diferència dels paradigmes en el fons és una mica història de la traducció automàtica. És difícil d'entendre la diferència entre *machine learning*, *deep learning*, *neural network*... perquè quan abans fèiem la traducció estadística, els traductors programàvem i tot, però ara jo intento entendre el *neural network* i els grans models de llenguatge ja són molt més complicats. Però potser et recomanaria llegir una mica de què va el canvi, com ha evolucionat i què estem treballant ara. No quedar-se només a la superfície de dir si val o no val, o si fa gràcia o és horrorós. Llegir una mica amb profunditat.

Públic 2. Hi ha algun recurs concret que recomanaries per començar a formar-se?

AG. El problema és que el *Natural Language Processing* (NLP) canvia tant que les vegades que he demanat llibres de coneixements bàsics, no n'he trobat. En un projecte amb l'Autònoma i altres universitats estem preparant material, i hi ha un recurs que es diu *Machine translation for everyone* on t'expliquen fins a la *neural machine translation*, i ja estem creant la continuació d'això, que serà material perquè els estudiants entenguin una mica com funciona tot, però anem una mica endarrerits. Però, per saber què està passant ara mateix és difícil una sola referència perquè hi ha una explosió, a cada conferència hi ha 8.000 persones presentant, és molt complicat saber què està passant exactament.

Públic 3. No creus que amb això d'introduir els estudiants a la programació els estem encalant el cap amb una cosa que té un límit? Perquè crec que l'ajuda que pot prestar la traducció automàtica té un límit més enllà del qual ja no funciona. I ¿no els hauríem d'orientar més cap a la qüestió cultural, que és la que la màquina no sap i probablement no arribarà a saber mai?

AG. Crec que és una combinació. Hem de tenir coneixements bàsics de què hi ha darrere dels recursos que fem servir. Hem de saber Python o XML o el que sigui que hi ha darrere, ho hem de comprendre perquè és el món en el qual vivim. Però, com he dit abans, penso que per formar bons traductors s'ha d'introduir escriptura creativa al currículum. No n'hi ha prou amb assignatures d'àmbit cultural, els estudiants han de tenir un potencial creatiu i crític, més que el que teníem nosaltres perquè ells s'encaren amb més coses que són falses. Necessites ser crític per distingir les coses, i per ser crític has de llegir molt i saber-ne molt, però també necessites crear. Estic d'acord amb tu, però sense deixar de costat el tema de la tecnològica per poder dialogar.

Públic 4. Quan comparem traducció humana amb traducció automàtica, tenim tendència a fixar-nos en qüestions lèxiques o de norma que la màquina no fa bé, però si ens imaginem un futur més o menys proper on això estigui resolt, crec que fins i tot

en aquest futur hipotètic hi hauria encara moltes diferències molt més subtils que no tenen a veure amb el lèxic, sinó amb la sintaxi, amb l'ordre de les paraules. Els traductors moltes vegades canviem l'ordre de la frase, posem elements en posicions marcades, etc., i això la màquina tendeix a no fer-ho. En el nostre grup de recerca estem fent una comparació totalment artesana entre traduccions humanes i automàtiques per arribar a una mínima tipologia de canvis sintàctics i en portem uns cinquanta o seixanta. Cinquanta o seixanta tipus diferents de canvis sintàctics que fem els traductors humans i que la màquina tendeix a no fer. I això passa més desapercebut. Quant a la formació de traductors, crec que no hi ha dreceres, el fet que fem servir les màquines no ens eximeix de formar traductors que sàpiguen traduir, han de saber traduir perquè si arriba un futur hipotètic en el qual s'ha imposat la postedició com a manera de treballar, la persona que postediti haurà de ser una persona que sàpiga tot el que sàpiga un traductor, i no menys.

AG. O fins i tot més. Però, tu creus que els lectors que som aquí avui dia seran els mateixos lectors que d'aquí a vint anys? Voldran el mateix? Jo no tinc la resposta, m'ho pregunto. De vegades llegeixo la premsa digital i penso «quina merda és aquesta? Qui ha escrit això?», una màquina, potser. La qualitat ha baixat molt en comparació amb el que llegíem als diaris abans, però és el que llegeix la gent perquè no

demanen que sigui bonic, només que sigui informació que després ni recorden. Hem de plantejar-nos quina societat volem, perquè si llegim menys i tot és cada vegada menys, després no tenim esperit crític. Jo no trauria coses de la facultat de traducció, n'afegiria.

EB. *Crec que cap dels que som aquí no ens hem d'autoconvèncer que als estudis de traducció hauríem d'anar afegint més coses, com ara assignatures obligatòries de redacció i de literatura, perquè cal saber tot això. El problema és que la societat no ho percep així, i la societat s'empassa traduccions que no ha revisat ningú. Hem d'intentar fer veure que som necessaris i que la qualitat que aportem, no la pot aportar la màquina. I és fora d'aquí que hem de convèncer que els estudis de traducció són necessaris.*

AG. No sé si pots convèncer algú que alguna cosa és necessària. La llengua és una cosa que pertany a tothom, i per això tothom en té una opinió. Amb la traducció i l'escriptura, tothom pensa que ho pot fer. I penso que més que convèncer, hem de buscar coses pràctiques que tinguin visibilitat, com etiquetar els llibres traduïts amb IA, en lloc de dir que som molt útils i prou. Hem de fer màrqueting, però ben fet. Ara s'escriuen manifestos en contra i això està bé perquè és una manera de pressionar, però no acaba d'arribar a la gent a qui hauria d'arribar.

Quin futur ens espera, o com agafar la IA per les banyes

*Taula rodona amb Jordi Cornudella, Mercedes Morán
i Carlota Torrents, moderats per Joan Ferrarons*

Joan Ferrarons i Llagostera és llicenciat en traducció, màster en filosofia i doctor en estudis interculturals. Treballa com a traductor editorial i jurat, a més de ser docent universitari. Ha portat al català obres d'Adorno, Hesse, Nietzsche i Lenz. L'any 2020 va guanyar el V Premi Montserrat Franquesa per la seva versió d'*El castell* de Kafka. També ha anostrat *A passes cegues per la terra* de Leib Ròkman, la primera novel·la traduïda de l'ídix al català.

La intel·ligència artificial (IA) i l'obra textual

Mercedes Morán

Mercedes Morán Ruiz és llicenciada en dret per la Universidad Autónoma de Madrid i màster en dret de la Propietat Intel·lectual per la Universidad Carlos III de Madrid. Certificada per l'Oficina Española de Patentes y Marcas (OEPM) per a exercir com a Agent de la Propietat Intel·lectual. Des de 2012, treballa al departament jurídic de CEDRO. Ha participat en obres col·lectives com els *Anuarios de Propiedad Intelectual y de Propiedad Industrial de Tirant Lo Blanch* (Colección «Actualidad») de 2021 i 2023. Va rebre el Premi Antonio Delgado per *Entidades de gestión: un sector regulado en el Derecho de la UE* i també per *Metabibliotecas y criptomuseos: nuevas formas de difusión del patrimonio cultural y su implicación en los derechos de propiedad intelectual*. També va rebre el V Certamen de artículos jurídicos de Derecho del entretenimiento Premios DENAE pel treball sobre IA «¿Creadores en riesgo de extinción?». Col·labora en mitjans de comunicació i participa com a docent en màsters, cursos i seminaris.

[Traducció de Montserrat Bayà]

El Reglament (UE) 2024/1689 del Parlament Europeu i del Consell, del 13 de juny de 2024, pel qual s'estableixen normes harmonitzades en matèria d'intel·ligència artificial, defineix aquests sistemes com els

que es basen en una màquina i que, amb nivells d'autonomia distints, infereixen de la informació d'entrada que reben la manera de generar resultats de sortida, com ara prediccions, continguts, recomanacions o decisions que poden influir en entorns físics o virtuals.

Doncs bé, és evident que parlem d'eines tecnològiques, concretament d'algoritmes, les quals, tot i que han estat desenvolupades per éssers humans, manquen de personalitat, raciocini, voluntat o capacitat de pensament abstracte i sempre depenen d'una informació d'entrada en forma, entre altres, de textos, vídeos, imatges, arxius sonors, que copien i processen informàticament.

Efectivament, tot i que les xarxes neuronals en què es basa el funcionament de molts d'aquests sistemes s'hagin inspirat en el cervell humà, el seu funcionament no és comparable a la nostra intel·ligència. Aquesta tecnologia a la qual anomenem intel·ligència artificial es limitaria a processar grans quantitats d'informació extreta, entre altres fonts, de llibres, revistes, obres audiovisuals o composicions musicals i utilitzada per generar altres resultats de sortida, amb base en els paràmetres i per a les finalitats per a les quals ha estat programada.

Probablement, amb l'objectiu que qualsevol de nosaltres puguem entendre el funcionament d'aquesta tecnologia i les seves capacitats, ens hi hem referit

en termes que, fins fa pocs anys, quedaven reservats exclusivament als éssers humans. Però la realitat és que no llegeixen, no entenen i no aprenen com ho fem nosaltres, sinó que es limiten a processar informació, que prèviament han recopilat d'internet, de les biblioteques o d'altres fonts –de vegades fins i tot de pàgines web pirates d'on han extret múltiples còpies de llibres.

Per això no hem d'atribuir a aquests sistemes drets o llibertats que han de quedar reservats als humans.

Fa anys que escoltem veus que, a favor d'empreses tecnològiques, pretenen que a aquests sistemes se'ls doti d'un suposat dret a llegir, a aprendre, a accedir a obres protegides per drets de propietat intel·lectual i, fins i tot a conferir, als resultats que generen, drets equiparables als dels autors. Això crec que és erroni i, a més, posa en risc la feina dels escriptors, traductors i editors i devalua la seva tasca.

Fa ja alguns anys que es va publicar la generació d'un quadre que imitava l'estil del pintor Rembrandt per mitjà d'eines tecnològiques. Aquell fet va provocar molts i molts debats entorn de la possibilitat d'atribuir drets de propietat intel·lectual als productes generats per sistemes d'IA.

El dret de la Unió Europea i la interpretació que en va fer el Tribunal de Justícia, així com les normes espanyoles, són clars en aquest aspecte ja que limiten

la protecció dels drets d'autor a les creacions provinents de l'intel·lecte humà. Solament aquelles obres que gaudeixen d'originalitat perquè són fruit de decisions lliures i creatives, en les quals un creador ha plasmat la seva empremta, quedaran protegides per aquestes normes.

Efectivament, els productes generats de manera autònoma per sistemes d'IA no tindrien, en principi, drets d'autor i, segons la meva opinió, ha de continuar així.

Una qüestió distinta són aquells textos que un escriptor o traductor elabori lliurement, encara que s'hagi servit d'alguna eina d'IA en alguna de les fases del procés creatiu. En aquests casos caldrà verificar, en cada procés creatiu concret, si han concorregut aportacions creatives suficients per part d'aquest autor que ens permetin assegurar que el resultat és una obra original susceptible de ser protegida.

Hem de demanar-nos, a més a més, si és necessari que els resultats que generen els sistemes d'IA, sense que concorri l'aportació creativa d'un autor, gaudeixen de la protecció.

Pel simple fet de la creació d'obres originals, els escriptors i traductors ostenten, en virtut de la legislació en matèria de propietat intel·lectual, la facultat d'autoritzar o prohibir l'explotació de les seves obres per tercers, i es converteixen en beneficiaris dels drets de simple remuneració que la legislació els

reconeix. A través d'aquesta protecció es persegueix que trobin l'estímul necessari per continuar creant.

Un estímul que no es requereix en el cas de productes generats de manera autònoma per sistemes d'IA. La gran quantitat de solucions d'IA que inunda actualment el mercat, sense que ara com ara els resultats que generen gaudeixin de protecció, demostra que aquest estímul seria innecessari.

Tanmateix, en el cas d'escriptors, traductors i editors ha esdevingut indispensable que, a través d'una salvaguarda adequada dels seus drets, es fomenti que continuïn creant. ¿Qui trobarà l'estímul per dedicar la seva vida a escriure o traduir obres si es tolera que qualsevol pugui reutilitzar aquests treballs i sense ni pagar-ne un euro?

En un món inundat de productes artificials, de vegades obsolets, incorrectes o inadequats, cada cop és més important protegir la cultura i la creativitat.

Per això s'ha de perseguir que l'ús d'obres protegides per drets de propietat intel·lectual, a través de sistemes d'IA, en qualsevol de les seves fases de desenvolupament, es produeixi sempre amb l'autorització dels titulars de drets i remunerant-los per la seva feina.

És prou sabut que moltes de les eines d'IA que actualment existeixen en el mercat i que permeten que qualsevol usuari generi o tradueixi un text per compartir-lo o vendre'l a diferents plataformes, han

estat entrenades a partir de la còpia de milers de llibres, revistes i periòdics, molts d'ells obtinguts fins i tot de pàgines web pirates.

Els autors, els traductors i els editors no han estat preguntats, no han obtingut cap remuneració en la utilització de les seves obres i són testimonis de com, de vegades, els seus llibres competeixen amb altres generats de forma artificial, per als quals han servit de primera matèria.

Per això, cal perseguir ara més que mai el respecte dels drets de propietat intel·lectual i, per tant, es requereix una acció col·lectiva i el compromís de les nostres institucions.

El Reglament d'Intel·ligència Artificial a què he fet referència anteriorment, exigeix a determinats proveïdors de models d'IA l'establiment de directrius que assegurin el respecte dels drets de propietat intel·lectual i la divulgació d'un resum suficientment detallat dels continguts que han utilitzat en el seu entrenament. Aquesta norma, tanmateix, i segons la meva opinió, hauria d'haver estat més ambiciosa establint mesures concretes i estrictes que garantissin que els titulars de drets puguin conèixer efectivament si les seves obres són objecte d'ús i les conseqüències de l'incompliment d'aquest deure. Solament a través d'una obligació de transparència real els escriptors, traductors i editors podran fer valdre els seus drets i exigir una remuneració adequada i proporcionada

per l'ús dels seus treballs. Aquesta remuneració és un pilar bàsic perquè continuïn creant i trobin l'estímul necessari per aportar a la societat la seva creativitat i el seu coneixement.

Per això es requereixen mesures, bé siguin legislatives o d'una altra naturalesa, que garanteixin la transparència de les eines tecnològiques i que els seus responsables proveeixin informació exhaustiva i actualitzada relativa al contingut de tercers que en facin ús.

És indubtable que la IA reportarà grans beneficis a la societat, però diferents estudis ens alerten també dels seus riscos. Actualment aquesta tecnologia no només genera un contingut que pot ser fal·laç, obsolet, inadequat o esbiaixat, sinó que també l'ús massiu que se'n faci, especialment per part de la població més jove, pot tenir una repercussió negativa en el seu desenvolupament cognitiu.

D'aquí també que sorgeixi la necessitat que es reforcin els drets d'escriptors i traductors amb l'objectiu que no s'empobreixi el mercat editorial i es deixi de comercialitzar continguts de qualitat, actualitzats, corregits i verços. En definitiva, la sostenibilitat del mercat editorial i cultural requereix més que mai l'enfortiment dels drets de propietat intel·lectual.

Per aconseguir-ho, és imprescindible la tasca d'entitats de gestió de drets de propietat intel·lectual, com CEDRO, que persegueixen que els usuaris, especialment les grans companyies tecnològiques,

adeqüin la seva activitat a la legislació, i que els autors i editors a qui representen puguin percebre uns ingressos que, altrament, els serien negats.

L'algoritme predictiu i els contractes editorials

Carlota Torrents

Carlota Torrents és fundadora i agent literària d'Asterisc Agents. Li agrada definir-se com a gestora i dinamitzadora cultural perquè fa més de vint anys que treballa en el sector de la cultura, l'edició i la divulgació. Des del 2008 és agent literària, un ofici tan peculiar com atractiu que l'apassiona i li treu hores de son llegint i buscant nous projectes engrescadors. Com a sotsdirectora del Màster en Edició de la UPF-BSM, ensenya l'ofici a joves editors a qui guia en els seus projectes professionals de futur. També fa de consultora a gremis editorials i associacions d'autors tant a escala nacional com internacional. Va participar en la creació del fòrum de lectura més gran en llengua catalana, «Què llegeixes», i actualment condueix «Poc Cas», un pòdcast sobre literatura infantil i juvenil amb Paula Jarrín i Tina Vallès.

Resum i alguna idea més de la participació a la taula rodona «Quin futur ens espera o com agafar la IA per les banyes».

Des del dia de la taula rodona amb Mercedes Morán i Jordi Cornudella –que tan bé va guionitzar Joan Ferrarons–, fins que trobo la calma per escriure aquest

text que em va demanar l'AELC, han passat alguns mesos i tinc la impressió que ara sabem moltes més coses d'aquesta amalgama d'algoritmes. La màquina aprèn de pressa l'art de la imitació i nosaltres aprenem també a fer-la servir. No sé qui encalça a qui però mentre alguns desenvolupen apps absurdes, hi ha grans empreses que desenvolupen aquests sistemes d'aprenentatge amb grans inversions econòmiques per a uns usos de futur que ningú no sap gaire per a què acabaran servint. Els més pessimistes diuen que ens anorrearà; els optimistes apunten a una convivència positiva.

El mes de juny de 2025, el premi Nobel de física Geoffrey Hinton i un dels pares putatius de l'algoritme, advertia alarmat que hi ha una probabilitat d'entre el 10 i el 20% que aquesta nova tecnologia algorítmica acabi superant el control humà. Ens alertava que no som conscients de la velocitat amb què s'està (auto)desenvolupant i que l'únic que ens salvarà serà una legislació fortament restrictiva a tot el món. En la seva alarma, a Hinton no el preocupa tant l'LPI, que també, sinó més aviat el mal que ens podem arribar a fer nosaltres mateixos. El seu pessimisme fins i tot l'ha portat a demanar als joves adolescents d'avui que es facin lampistes abans d'estudiar qualsevol carrera universitària.

La primera pregunta de Ferrarons va ser demanar-nos l'ús habitual que fem de les aplicacions que

desenvolupen algoritmes predictius en el camp personal o laboral. Personalment no el faig servir –soc googueliana i ho soc sense haver superat l'època Gutenberg, mal senyal per a noves adaptacions–, però laboralment sí. I per coses ben simples, per usos que els savis de la cosa titllen «d'ús massa limitat» o simplement mal ús per no saber explotar totes les possibilitats que té el sistema algorítmic. A Asterisc Agents el fem servir principalment per trobar altres maneres de transmetre una mateixa idea a l'hora de generar material promocional, com un catàleg, i perquè ens agilitzi la feina de trobar la millor opció d'enfocar la venda de drets de les obres que representem. Pot semblar un ús simplista, però les tecnologies demanen també temps per ser apreses i aquest temps no sempre és prioritari.

De tant en tant, enduta per la curiositat li faig alguna pregunta. I abans de la taula rodona li vaig demanar quina era la seva mirada sobre el futur de la traducció i ella mateixa. I va resumir-ho així en una clara voluntat de treure conclusions positives, encara que se li veu el llautó.

1. La traducció no és només llengua, és cultura

La IA pot entendre estructures lingüístiques, però no té vivències, emocions ni intuïció cultural. Un traductor humà capta referències, ironia, subtext i matisos que una màquina encara no pot interpretar correcta-

ment. Això és essencial, sobretot en literatura, però també en textos publicitaris, jurídics o especialitzats.

2. La IA necessita supervisió

Encara que la IA tradueixi bé, necessita revisió humana. Per exemple, les *machine translations* poden fer errors subtils que canvien el sentit del text. Per això, el rol del traductor pot evolucionar cap a la *postedició*, combinant la rapidesa de la IA amb la precisió humana.

3. Més textos traduïts = més feina

La IA pot fer que es tradueixin més llibres i articles que abans no es podien costejar. Això pot significar més feina per als traductors, però en tasques de revisió i adaptació. També pot obrir nous mercats, fent que llibres menys comercials arribin a més lectors.

4. La personalització serà clau

Els traductors humans poden oferir un estil i una veu propis, cosa que la IA encara no aconsegueix fer del tot. Un autor pot preferir un traductor concret perquè entén la seva obra i el seu estil. Això és difícil d'automatitzar.

5. No tot és eficiència, també hi ha qualitat

Molts editors i autors seguiran valorant una traducció feta per un humà, sobretot en textos literaris o creatius. Potser la IA dominarà els llibres de consum ràpid, però

en àmbits més exigents, la qualitat humana continuarà essent un factor diferenciador.

Realment tenim màquines que són autores?

Aquesta era la següent qüestió que ens va plantejar Ferrarons i per a la qual encara no tenim resposta perquè no en sabem l'abast, perquè no sabem fins a quin punt Hinton té raó perquè la màquina cada dia xucla, analitza i llegeix més i millor tota mena de creativitats i és evident que no trigarà a fer-ne de noves d'una qualitat superior a la que ara ens ofereix.

Com que fer veure que no existeix no sembla gaire eficient, sembla clar que hem d'intentar revertir la situació tant com puguem a favor nostre. Si bé les capacitats creatives a l'abast de l'usuari són relativament restringides, l'ús de l'algoritme per desenvolupar bon màrqueting emergeix com la funció més habitual. Vendre mou el món, irrompre en el sorollós món de les xarxes és complicat i quan s'esgoten les idees, la màquina sempre està a punt per donar-te un cop de mà. És això creatiu?

Cal tenir en compte, a més, que la generació activa majoritària al mercat laboral no ha crescut amb aquesta eina i, en conseqüència, conserva hàbits i inèrcies adquirits que l'empeny a fer la seva feina amb els mateixos mitjans de sempre. De tal manera que acabem fent un ús de maquinària algorítmica només per agilitzar algunes tasques tedioses o per treure'ns

d'un atzucac creatiu perquè no trobem el titular adient. Però, què passarà amb els nadius algorítmics? Amb les generacions nascudes a partir d'avui, 2025? Quina relació hi tindran? Aquests joves que s'incorporaran aviat a les feines i que tenen una relació molt més fluïda amb les eines digitals i les apps que no pas nosaltres que ho hem hagut d'incorporar, com faran anar l'algoritme?

També cal veure quines eines fem servir, si són o no de pagament, quina llicència o autoritat li donem, qui hi ha darrere de cada una de les aplicacions –per exemple el cas escandalós de META acoblada a l'app del WhatsApp i que diu que no sap parlar català. Qui li ha donat la indicació? Qui hi ha darrere de META a qui no interessa que els catalans ens hi comuniquem amb la nostra llengua? Saber amb qui treballem és important per preveure quina mena de respostes creatives ens donarà.

D'altra banda hi ha la qüestió importantíssima de la recepció. Si ja fa temps que hi ha una queixa general del baix nivell de comprensió lectora, quina mena d'exigència intel·lectual tindrà una massa acrítica de receptors d'informació creada per la maquinària? I parlo de receptors, no pas de lectors, perquè els lectors hi seran sempre, encara que potser n'hi haurà menys que ara.

La resposta més freda i ara com ara l'única que se m'acut pel punt on som és que tot aquell producte

creat per maquinària ha d'anar indicat, assenyalat, registrat. De la mateixa manera que la roba ve etiquetada per l'origen de fabricació, els percentatges de cada classe de teixits, etc. Això també. Oi més quan hi hagi combinació d'humans amb la màquina algorítmica. Imaginem per exemple que la pròxima novel·la de Stephen King –per dir un autor que gaudeix d'aprovació de públic i crítica– ha estat escrita per ell en col·laboració amb l'algoritme i que té l'aprovació de King. Crearia, crec, alta expectació i qui sap si per alguns els agradaria més i tot que els llibres anteriors de l'escriptor nord-americà. No declarar la col·laboració plena de la maquinària hauria de ser il·legal i d'aquí que la legislació ha de ser molt ben pautaada i consensuada.

He triat un autor de gènere perquè és on més ràpidament entrarà l'algoritme, perquè té uns codis i estructures establerts que li haurien de ser més fàcil d'imitar. Que no vol dir que se'n sortís amb gràcia i talent. De fet, això del talent –si és que n'arriba a tenir mai– serà el més difícil de tot.

La qüestió contractual

En tot cas, la meva participació a la taula era sobretot pel rol d'agent literària i quines mesures s'havien pres o es podien prendre davant del desembarcament de traducció automàtica que, en alguns casos –per la pròpia naturalesa de l'editorial–, és ja superior a la humana. Són traduccions que en la seva

gran majoria estan supervisades per una persona –editors humans, se’n diu ara!– però que amb el temps que abans s’hauria necessitat per fer la traducció, la revisió i l’edició, ara amb la desena o vintena part n’hi ha prou. I això en termes financers és molt temptador.

L’arribada d’internet ja va fer estralls en la Llei de Propietat Intel·lectual i els plagis, les apropiacions i l’ús indegut de text d’altri es van multiplicar –i es multipliquen encara– per milers. Des de mitjans dels noranta, quan internet comença a ser una realitat d’ús quotidià –si bé limitat encara a universitats, empreses i institucions–, s’ha avançat molt en la protecció de l’autoria a internet, no sense moltes batalles legals i una Europa tossudament proteccionista amb els creadors. L’aparició de l’organització Creative Commons (CC) –que de fet es dedica a reduir les barreres legals per a compartir treballs creatius–, ha ajudat indirectament a establir les regles de joc, ja de per si fortament regulades per la Unió Europea. Però els llibres piratejats (i dic llibres perquè és el sector que avui ens ocupa) continuen a l’ordre del dia. Amb l’algorisme predictiu tornaran els exàmens orals, escrits a mà i presencials. Tornarem a fer cal·ligrafia.

Ara, amb l’arribada d’aquests programaris adaptatius només hi val una bona legislació que estableixi qui és autor i qui no davant el nou maquinari. El plantejament és quasi absurd: cal fer unes lleis perquè els

humans estiguem protegits per una tecnologia que nosaltres mateixos hem creat.

De moment, des de les agències literàries hem establert uns mínims perquè l’autoria i la creació quedin tan protegides com sigui possible: hem passat de la vigilància estricta del llibre electrònic –arxius DRM, redacció del contracte per al format digital separada del contracte d’edició en paper–, a la vigilància amantent davant d’una eina que ens ajuda en les tasques del dia a dia, sí, però que ens manté alerta perquè no sabem cap on ens durà. En cap cas no s’ha de demonitzar l’eina ni entendre-la com una amenaça apocalíptica. Ara bé, és evident que sempre hi haurà actors que en faran un ús orientat exclusivament al propi benefici o al de la seva comunitat, sense tenir en compte les conseqüències que aquest ús pugui generar a curt, mitjà o llarg termini. És segurament en aquesta manca de responsabilitat col·lectiva on rau el veritable problema, i això és una constatació àmpliament compartida.

I davant d’un contracte editorial, què hem de tenir present? Més enllà de les consideracions de drets i deures de les parts que estableix un contracte editorial, caldrà observar si contempla aquest nou escenari tecnològic. El contracte ha de garantir que cap dels processos que segueix un llibre –des de la correcció fins a la il·lustració, la traducció o el disseny de la coberta– no seran delegats a un algorisme. En cas de

dubte, és recomanable exigir a l'editor una verificació, per exemple mitjançant el currículum que acrediti l'existència real de les persones que han intervingut en el procés editorial.

D'entrada pot semblar poca cosa, però no ho deu ser tant des del moment que en una de les darreres negociacions que vam viure a l'agència –per a una cessió de drets a una editorial estrangera–, davant de les noves clàusules proteccionistes del contracte van contestar que no les podien signar i ens suggerien (imposaven?) el següent paràgraf:

Publisher shall not license or authorize third parties to use the Work in any manner for purposes of training artificial intelligence («AI») technologies to generate text, including without limitation, technologies that are capable of generating works in the same style or genre as the Work. The Author acknowledges and agrees that Publisher may use the Work in connection with AI-powered tools and technologies utilized in the normal course of Publisher's operations, provided that Publisher will not use the Work in AI-powered tools to generate new published works in the style of the Work. The Author acknowledges that Publisher is not responsible for the unauthorized actions and conduct of third parties who attempt to use the Work for generative AI training.

Que ja fa temps que anem enrere en qüestions de drets humans arreu és evident, però de fa temps percebo que també reculem en qüestions de drets d'autoria i contractuals editorials i aquesta nova tecnologia no pot convertir-se en una excusa més per perdre el camí guanyat. En aquest procés d'adaptació a una nova manera de viure i conviure amb l'algoritme, hem de tenir present que, com Janus, té dues cares: una que obre camins i possibilitats, i una altra que, intuïm, amaga riscos i perills. L'ideal seria avançar sense deixar-nos encegar ni per la fascinació ni per la por, i sobretot evitar recular en allò que en qüestió de drets d'autor i protecció de la propietat intel·lectual ja havíem aconseguit. Ni una passa enrere.

Nota: Al llarg del text, he evitat dir-ne en cap moment «intel·ligència artificial» amb el perill de forçar una mica la lectura. El nom fa la cosa i han aconseguit fer-nos creure que és més capaç que nosaltres i infinitament més sàvia. Potser hauríem de començar per aquí i canviar-li el nom: Algoritme Adaptatiu (AA), Programari Predictiu (PP) o Sistema d'Aprenentatge Automàtic (SAA)... però, com admet el Termcat, hem fet tard per canviar-ho.

© dels textos, els seus autors, 2026

© d'aquesta edició, 2026:

Associació d'Escriptors en Llengua Catalana
Canuda, 6, 5è pis (Ateneu Barcelonès)
08002 Barcelona
www.escriptors.cat
aelc@escriptors.cat

Primera edició: març de 2026

Disseny: Dídac Ballester
Producció: insòlit, Barcelona
Dipòsit Legal: B 3349-2026
ISSN: 1885-2734

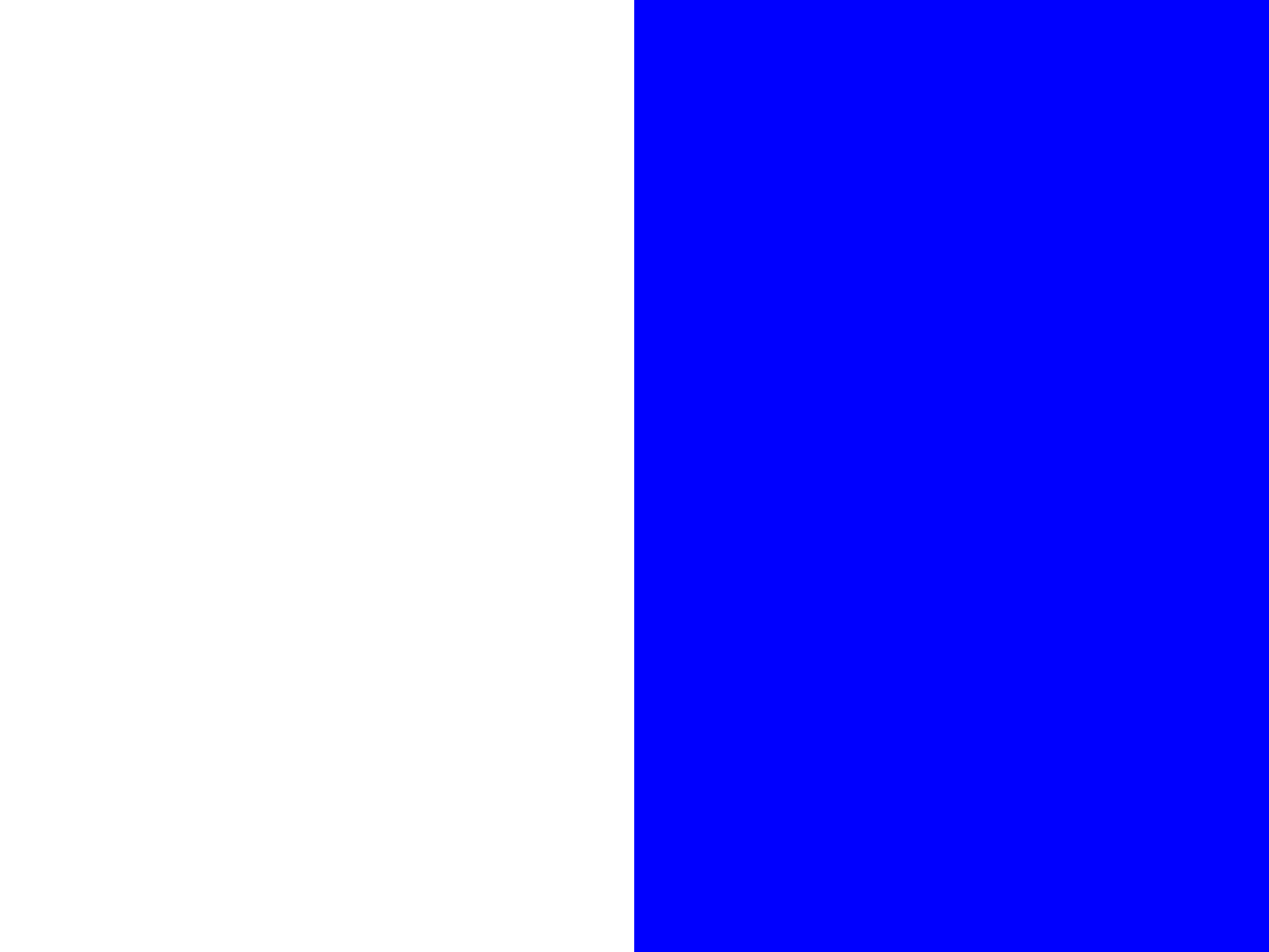
Amb el suport de:

Qualsevol forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació d'aquesta obra només pot ser realitzada amb l'autorització dels seus titulars, llevat d'excepció prevista per la llei. Dirigiu-vos a CEDRO (Centro Español de Derechos Reprográficos, www.cedro.org) si necessiteu fotocopiar o escanejar fragments d'aquesta obra.

Aquest llibre està fet amb material procedent de boscos amb certificació FSC, materials reciclats i fusta controlada.

Canuda, 6, 5è. 08002 Barcelona
933 027 828 · aelc@escriptors.cat · escriptors.cat

